

ÚVOD

Biskup Serapion prosil Atanáše o vysvětlení nauky ohledně Ducha svatého. Především v druhé polovině 4. století se totiž šíří blud semiarianismu, jakási obdoba arianismu (který neguje božství Ježíše Krista). Konstantinopolský biskup Macedonius a jeho stoupenci popírali božství Ducha svatého. Jsou také nazýváni pneumatomachové, tedy protivníci Ducha. Pneumatomachismus je druh subordinacionismu.

Tento blud byl roku 381 na prvním konstantinopolském koncilu. Právě tam otcové lépe definovali nauku o Duchu svatém (jak ji známe z Nicejsko-konstantinopolského vyznání víry).

ATANÁŠ, DOPIS SERAPIONOVI (III, 3, 4-6)

4. Duch nebyl v Písmech nazván Synem, nýbrž Duchem svatým a Duchem Božím. Jako Duch nebyl nazván Synem, tak se ani o Synu nepíše, že je Duchem svatým.¹

5. Protože tedy Duch nebyl nazván Synem, a tak ani Synem není, liší se snad víra od pravdy? Vůbec ne! Ale spíše každé pojmenování s sebou nese specifické poznání. Syn je zplozen ze stejné podstaty a přirozenosti Otce a to je také význam (slova syn). Duch, který se nazývá Božím a je v Bohu, není mimo Synovu přirozenost ani mimo Otcovo božství. Proto v Trojici, v Otcí, Synu i Duchu svatém, přebývá jediné božství a ve (jménu) samotné Trojice existuje jeden křest a jedna víra (Ef 4,5).² 6. Protože Otec jistě seslal Ducha, Syn ho vydechnutím dal učedníkům, neboť vše, co má Otec je i Synovo (J 17,10). A protože v prorocích přebývalo Slovo, prorokovali díky Ducha, jak bylo napsáno a prokázáno: *Nebesa byla učiněna Hospodinovým slovem, dechem jeho úst pak všechen jejich zástup* (Ž 32,6).

přeložil P. František Staněk

¹ Atanáš musí jasně rozlišit mezi Synem a Duchem svatým. Pro starověké křesťanské autory bylo jméno spojeno s podstatou. Když tedy Atanáš píše, že Duch svatý není nazván Synem, míní tím, že má vlastní pojmenování, a tudíž se jedná o někoho jiného.

² Atanáš podtrhuje božství Ducha svatého, což dokazuje doxologií a křestní liturgií, nejen s protiariánskou rétorikou.

4. Υἱὸς μὲν ἐν ταῖς γραφαῖς τὸ πνεῦμα οὐκ ὠνομάσθη, ἀλλὰ πνεῦμα ἅγιον καὶ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ὥσπερ δὲ οὐκ ὠνομάσθη υἱὸς τὸ πνεῦμα, οὕτως οὐδὲ περὶ τοῦ υἱοῦ γέγραπται, ὅτι αὐτός ἐστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

5. Ἄρ' οὖν, ἐπειδὴ οὐκ ὠνομάσθη υἱὸς τὸ πνεῦμα, οὐδ' ὅτι υἱός ἐστι τὸ πνεῦμα, διαφωνεῖ τῆς ἀληθείας ἢ πίστις; μὴ γένοιτο! ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἕκαστον τῶν σημαινομένων ἔχει τὴν ἰδίαν γνῶσιν. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς ἴδιον τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσεως τοῦ πατρὸς ἐστι γέννημα, καὶ τοῦτο ἔχει τὸ σημαινόμενον. καὶ τὸ πνεῦμα δὲ λεγόμενον τοῦ θεοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ὄν, οὐ ξένον ἐστὶ τῆς τοῦ υἱοῦ φύσεως οὔτε τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος. διὰ τοῦτο γὰρ ἐν τριάδι, ἐν πατρὶ καὶ ἐν υἱῷ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πνεύματι μία θεότης ἐστὶ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τριάδι «ἐν ἐστὶ τὸ βάπτισμα, καὶ μία ἡ πίστις». 6. ἀμέλει «τοῦ πατρὸς πέμποντος τὸ πνεῦμα», ὁ υἱὸς «ἐμφυσῶν» δίδωσιν αὐτὸ τοῖς μαθηταῖς, ἐπειδὴ «πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ ἐστι». καὶ «τοῦ λόγου γινομένου ἐν τοῖς προφήταις» αὐτοὶ τῷ πνεύματι ἐπροφήτευσαν, ὡς γέγραπται καὶ δέδεικται· καὶ «τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν».